

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1339

מסכת סנהדרין ל"ג-ל"ט ♦ נגעים י"ג, א' - י"ג, ד'

בס"ד, י"ט טבת תשפ"ה

השבוע בגליון

- ♦ הצלת רוצח מעונש מוות
- ♦ פינוי עובר עבירות מקברו
- ♦ הנער הרוצח שנידון למיתה בעוון גניבה
- ♦ כולם קדושה לך ישלשו

- ♦ מדוע אין רשות לחלוק על תנאים ואמוראים?
- ♦ קבלת חכמי ישראל אחר חתימת המשנה והתלמוד
- ♦ הפער שבין דורות ראשונים לדורות אחרונים
- ♦ יין נסך והטיית משפט אביון, מה הקשר?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

רצועת העור

אחת התופעות המרתקות שאפשר להבחין בהן בשיעורי הדף היומי, הם תלמידי החכמים החדשים שצומחים, לפתע, מתוך שיעורי הדף היומי. אך לפני שנים מספר הצטרף פלוני לשיעור הדף היומי, והנה, מתגלגלות על לשונו סוגיות, שיטות ראשונים וסברות יפות. הוא הפך להיות חלק בלתי נפרד מן הלגיון האדיר הפרוס בכל העולם והעוסק בתורת ה'. רעהו, שהתקשה בתחילת הדרך בתרגום השפה הארמית, ממלא כעת את מקומו של מגיד השיעור, כאשר זה נאלץ להעדר, ועוד כהנה וכהנה. "אם אתה מאמין שאפשר לקלקל, תאמין אף תאמין שאפשר לתקן!" הכל אפשרי.

בקשר לכך שמענו מהרה"ג ר' ישראל אהרונסון שליט"א, מעשה מעניין ביותר, בעל מסר חינוכי, על אודות יהודי תלמיד חכם מפניה' של ירושלים עיר הקודש. **יהודי** זה, תלמיד חכם נכבד ומורה הוראה לרבים, מהלך בכל עת ובכל שעה כשרצועת עור ענודה על

דף לג/א טעה בדבר משנה חוזר

מדוע אין רשות לחלוק על תנאים ואמוראים?

סוגייתנו עוסקת בבירור דינו של דיין שטעה ופסק שלא כדין, וקובעת, כי "טעה בדבר משנה - חוזר". כלומר, פסק דין שסותר את דברי המשנה אינו תקף כל עיקר.

הראשונים (רא"ש ו' ו"בעל המאור") מבארים, כי לא רק פסק דין שסותר "דבר משנה" אינו תקף, אלא, כל אימת שפסק הדין סותר הלכה שהדיין אינו רשאי לחלוק עליה, בטל פסק דינו. משום כך, לדעת הראב"ד (ועוד, רא"ש שם), דיין שפסק שלא כפסקי הגאונים, דינו כ"טועה בדבר משנה", שכן, אין לחלוק על דבריהם. בנוסף לכך, כתב הרא"ש (שם), גם כאשר מותר לדיין לחלוק על אותו פוסק, עשוי הוא להיחשב כ"טועה בדבר משנה", וזאת, אם בזמן שהכריע את הדין, הוא לא ידע את דברי אותו פוסק, ולו היה יודעם, היה חוזר בו.

כיצד זה נוצרה מוסכמה ברורה, לפיה לפוסקים בני הדורות המאוחרים אין רשות לסתור את פסקיהם של בני הדורות הקודמים להם, עד שסטייה מדברי המשנה מוגדרת כ"טעות"? כמו כן, מדוע אין אמורא רשאי לחלוק על תנא, כפי שפעמים רבות אנו נוכחים בעת לימוד הגמרא שדברי אמורא מסויים נדחים כאשר הם סותרים משנה או ברייתא? היררכיה זו, מי יצרה? התשובה לשאלה זו נחלקת לשניים - מעמדם של המשניות והתלמוד הבבלי, ומעמד הפוסקים הראשונים לעומת הפוסקים המאוחרים להם.

קבלת חכמי ישראל אחר חתימת המשנה והתלמוד: בחיבורו "כסף משנה" על הרמב"ם (הל' ממרים פ"ב הל' א') כתב מרן רבי יוסף קארו: "ואפשר לומר, שמיום חתימת המשנה קיימו וקבלו, שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים, וכן עשו גם בחתימת הגמרא, שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה". כלומר, קבלה כללית התפשטה באומתנו שאין לערער

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לקס** ז"ל ב"ר שלום ומלכה ז"ל
נלב"ע כ"ב בטבת תשס"א **תנצב"ה**

הנוצח ע"י זוג' מרת חנה לקס תחי' - גבעת שמואל וילדיו י. לקס - שוהם, נ. לקס - יד בנימין, ד. קליין, מ. בוקובזה - גבעת שמואל

זעילוי נשמת

ר' **משה איסר פינקלשטיין** ז"ל
ב"ר חיים יוסף יצחק ז"ל
נלב"ע י"ח טבת התשע"ג
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק גרינבלום** ז"ל
ב"ר יעקב יונה ז"ל
נלב"ע י"ח טבת תשכ"ב
תנצב"ה
הנוצח ע"י משפחת גרינבלום שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **מאיר הירש** ז"ל
ב"ר יהושע צבי ז"ל
נלב"ע כ' בטבת תשס"ח
תנצב"ה
הנוצח ע"י משפחת הירש שיחיו - ירושלים

לעילוי נשמת

הגאון הרב **שלמה קרובקה** זצ"ל בן ר' יעקב ז"ל
ראש ישיבת אור ישראל וממייסדיה נלב"ע כ"א טבת תשכ"ט **תנצב"ה**

הנוצח ע"י משפחת פלטובסקי ומשפחת שטרנטל שיחיו - גבעת שמואל

אחר חכמי המשנה והגמרא. ואכן, הרמב"ם בהקדמתו לספרו "משנה תורה" הוא ה"יד החזקה" כתב: "אבל כל הדברים שבגמרא הבבלי חייבין כל ישראל ללכת בהם וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמי הגמרא ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם. הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא הסכימו עליהם כל ישראל. ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל או רובם והם ששמעו הקבלה בעקרי התורה כולה דור אחר דור עד משה רבינו עליו השלום".

הפער שבין דורות ראשונים לדורות אחרונים: מה טיבה של קבלה זו שקיבלו על עצמם חכמי ישראל והאומה כולה את המשנה ואת התלמוד הבבלי? ה"חזון איש" (קובץ עניינים הערות החזון איש אות ב') מבאר, כי "לא טובה וחסד עשו עם הראשונים, אלא האמת חייב אותם". כלומר, אחר חתימת המשנה ואחר חתימת התלמוד נוכחו החכמים לדעת כי קיים פער רב ביניהם ובין הדורות שקדמו להם, ולפיכך הם הכירו כי אין הם יכולים לחלוק על דעת קודמיהם.

הגאון רבי אלחנן וסרמן ה"ד (שם, תשובה להערות ה"ל) מעיר, כי אין הדברים מספיקים. שכן, פעמים גם בדורות מאוחרים מצוי גברא רבה שנחשב כשווה ערך לחכמי הדורות שקדמו לו, וכדוגמה נציין את דברי הגר"ח מוואלאז'ין, כי יתכן שמדרגת הגר"א היתה כרשב"א ואולי גם כרבו הרמב"ן. כן ידוע שהעידו על רב האי גאון כי גדול היה מכל הגאונים, אף שהיה אחרון להם בזמן. האם איש יוכל לחלוק על קודמיו? בגמרא לא הוזכרו חילוקים, כמעט, בדבר. על כורחנו שישנו טעם נוסף.

לפיכך, אומר הגאון רבי אלחנן וסרמן ה"ד, יש לבאר את הדברים על סמך הנחה מתבקשת, כי להסכמת כל חכמי ישראל יש תוקף הזהה לסמכות העליונה של בית הדין הגדול שישב בשעתו בלשכת הגזית. אמנם, בית הדין הגדול מנה שבעים ואחד איש בלבד ולא את רוב חכמי ישראל, וסמכותו היתה מותנת בישיבתו במקומו (עיי' לעיל ב'ד/א). אולם, לקיבוצם ולהסכמתם של חכמי ישראל כולם, אין הגבלה דומה, ולכן יש לדבריהם תוקף בכל מקום כמו לבית הדין הגדול בשעתו. בחתימת המשנה, כמו גם בחתימת התלמוד, נקבצו כל או רוב חכמי ישראל, ולפיכך אין רשות לחלוק על אותן ההלכות שנפסקו במשנה ובגמרא (קוב"ש ח"ב, בקונטרס דברי סופרים סי' ב', ובהרחבה בקובץ עניינים עמוד קצ"ח-ר"א). [את דבריו הוא מבסס, בין השאר, על דברי הרמב"ם הידועים (הל' סנהדרין פ"ב), לפיהם, כינוס כל חכמי ישראל יכול לחדש את הסמיכה, אלא שהרמב"ם הוסיף "והם ששמעו את הקבלה בעיקרי התורה כולה דור אחר דור עד מרע"ה". ועיי' בספר "בית ישי" להגר"ש פישר זצ"ל. עיי' עוד ב"קובץ שיעורים" בבא בתרא אות תרל"ג שהביא דעת הגר"ח מבריסק זצ"ל שאמורא רשאי לחלוק על תנא. אלא שהגמרא מקשה כאשר דברי אמורא סותרים לדעתו של תנא, משום שאילו ידע את דברי התנא לא היה חולק עליו. ועיי' ספר "יד מלך" להגר"ד מן זצ"ל הל' ממרים].

עד כה עסקנו בהסכמה הכללית של כל חכמי ישראל בדבר מעמדם הבלתי מעורער של המשניות והתלמוד הבבלי. נותר, איפוא, לברר, את מעמדם של הפוסקים שלאחר חתימת התלמוד.

ובכן, יש הסוברים, כי דברי הגאונים שאחר התלמוד אינם הלכה ברורה ופסוקה (בעל המאור, ועיי' פיהמ"ש לרמב"ם בכורות פ"ד מ"ד). לעומתם, יש דעות כי אין לחכם, אפילו מתקופת הראשונים, לחלוק על דברי פוסקי הדורות שקדמו לו, וכדברי הרא"ש (הובא בטור ח"מ סי' כ"ה): "אפילו חכמי כל דור ודור שאחר הגאונים לאו קטלי קנאי באגמי הווי". אמנם, אם בידי הפוסק קושיה איתנה המערערת את בסיס פסק ההלכה שנקבע על ידי הפוסקים שקדמו לו, רשאי הוא לחלוק על דבריהם, משום ש"כל הדברים שאינם מבוארים בתלמוד שסדרו רבינא ורב אשי יכול לסתור ולבנות אפילו לחלוק על דברי הגאונים" (רא"ש שם).

יש להדגיש, כי כל הנאמר לעיל עוסק בחכם הראוי להוראה, וברור מעבר לכל ספק, כי הבין את דברי קודמיו לאשרוטרם שביקש לחלוק עליהם. אולם, כאשר מרחק הדורות וקטנות המוחין מוכיחים כי אין אנו יורדים לעומק הבנתם של בני הדורות הקודמים, מובן מאילוי, שאין לנו רשות לחלוק על דבריהם, מאחר שכדי לחלוק על דבר מה, יש להבינו (קובץ עניינים שם). **אכן, להלכה נפסק** ("שולחן ערוך" ח"מ סי' כ"ה סעי' א'), כי אין דיין רשאי לחלוק על כל דין המפורש בספרי הפוסקים שלפניו. [עיי"ש ברמ"א שהביא דעת הרא"ש ה"ל, ועיי"ש ב"פתחי תשובה"].

דף לו/ב הכל כשרין לדון דיני ממונות הכל לאתווי מאי אמר רב יהודה לאתווי ממזר

יין נסך והטיית משפט אביון, מה הקשר?

במשנה הראשונה בפרקנו, נאמר, כי "הכל כשרים לדון דיני ממונות". רב יהודה בסוגייתנו מבאר שהמשנה באומרה "הכל" כללה גם את הממזר, שאף על פי שהוא פסול לשמש כדיין בדיני נפשות, כשר הוא לדון דיני ממונות. גם לשון המשנה בתלמוד הירושלמי (סנהדרין פ"ס הל' ז') היא כלשון משנתנו "הכל כשרין לדון דיני ממונות" ומפרש שם רבי יהודה, "אפילו ממזרין". אלא, שהירושלמי מוסיף, כי "רבי יהודה אומר אין מדקדקין ביין נסך..." וממשיך הירושלמי ואומר: "כתוב לא תטה משפט אביון רבינו..." כיצד השתרבב הדין "אין מדקדקין ביין נסך" להלכות העוסקות בדיינים? ובכלל, האם אומנם "אין מדקדקין ביין נסך"? הלא ידועה לכל הזהירות המופלגת שיש לנהוג ביין - חותמות, הרחקה מנכרים ועוד. לזאת יקרא "אין מדקדקין"? [4]

את התמיהה, כיצד אמרו "אין מדקדקין ביין נסך" יש המפרשים, כי כוונת רבי יהודה היא, שפעמים יש להקל בדין יין נסך, כמבואר בסמ"ג (לאוין קמ"ח), שנגר נכרי רשאי לתקן חבית יין

פרק ידו. בלי שעון. רצועה בלבד. כמעט אין שמים לב לכך. הרואה את פרק ידו סבור כי השעון מצוי לו בגב היד, ואילו הרואה את גב ידו סבור כי השעון מצוי בפרק ידו... אולם, רבי ישראל אהרונוסון שליט"א הבחין בכך, שאל בעדיניות לפשר הדבר, והרי התשובה שקיבל:

מאז שאני זוכר את עצמי, נחשבתי בעיני כל רואי כלא יוצלח' המוצלח ביותר. היכן שנגעתי דברים נפלו, נשברו, נקרעו והתפזרו. כמעט בכל יום נחכתי במקום אחר. אם כבר זכיתי שהמלמד יבקש ממני להכין לו כוס תה, היתה ידי רועדת רגע לפני שהשתי אותה לשולחני, הכוס החליקה מן המגש ולקול צחוקם הרועם של בני כיתתי שבתי בוש ונכלם למקומי.

בכל שנה חזר הסיפור על עצמו. מלמד חדש ותקווה חדשה. ניסיונות כנים אך כושלים מצד המלמד המסור, ושוב שקעתי בשגרה אפורה ומשמימה של חיי בדידות וצער.

הורי היקרים איבדו זה מכבר את תקוותם. הם לא היו צריכים לומר לי זאת. הדבר היה ברור. בכל תחום שבו ניסיתי את כוחי נכשלתי כשלון חרוץ והבנתי כי מסלול חיי מוכן ומוזמן עברי - ייאוש מוחלט.

ויחי היום, ובבית ספרנו הופיע מורה חדש, אשר לימד בכתתנו מספר שעות בכל יום. מלא מרץ ורצון להוכיח את עצמו, הוא החליט לטפל ביבועיה של כתתנו, הלא היא אני בכבודי ובעצמי.

בעיניים מושפלות קיבלתי את בקשתו להכין עבורו ועבור צוות המורים עשר כוסות תה. אינך יודע שאני "לא יוצלח"? שאלתי אותו בעיניים מושפלות. והוא בשלו: תלמידי היקר, אנא, אני זקוק לעשר כוסות תה בתוך חמש דקות.

בעודי יוצק את המים הרותחים לכוסות הזכוכית, בלשתי בעיני היכן ממוקמים היעה, המגב והמטטאטא. להקדים תרופה למכה. צעד אחר צעד פסעתי בזהירות כשיבידי המגש העמוס בכוסות התה המהבילות. את דלת חדר המורים צלחתי בשלום, והנה, התכופפתי לעבר השולחן כדי להניח עליו את המגש, ושתי כוסות מהבילות צנחו להן על רגלי של אחד המורים שזעקותיו הדהדו בחלל בית הספר.

נמלטתי משם כל עוד נפשי בי, ולפתע הונחה יד רכה על כתפי. המורה הביט בי במבט מבין, ואני רעדתי בכל גופי.

אמרתי לך, פלטתי. **זה** לא כך נורא, ענה לי. עליך לזכור כי שמונה כוסות תה נותרו שלמות...

למחרת נטל המורה את ידי, ענד עליה רצועת גומי תוך שהורה לי: הסכת ושמע, בכל פעם שתחשוב שאתה "לא יוצלח", תמתח את הגומי שיצלוף בבשרך ושיזכיר לך שאתה כן מוצלח.

כשאתה לומד גמרא ומתקשה מאד בהבנת תירוץ מסוים של הגמרא, טרם פושה הייאוש בעצמותיך, משוך ברצועת הגומי וחזור ושנן לעצמך, כי את קושיית הגמרא כבר הבנת! **ביום** הראשון, היתה ידי אדומה מהצלפות הגומי.

★ ★ ★

ויגדל הילד ויהי לעלם חמודות, וברבות השנים הלך וגדל והיה לתלמיד חכם. ביום מן הימים התבקש מיועצו לכהן במשרה תורנית מכובדת ביותר, ובעודו נתון בהתרגשות ובשמחה, הוא סר לרצון וביקש ממנו להכין עבורו רצועת עור, זכר לאותה רצועת גומי.

לזכור שאפשר! אני מבטי ברצועה, סיים בעל הרצועה את דבריו, ומודה לקב"ה על כוחות הנפש שהוא נתן בכל אדם ואדם. נוכחתי לדעת, כי אם רק ירצה האדם באפשרותו לנצל כוחות עצומים אלו, לשגשג ולהגיע לפסגות.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. קס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לח/א נכנס יין יצא סוד

נכנס יין

רמז גדול יש במשפט המפורסם "נכנס יין יצא סוד" המובא בסוגייתנו, אמר הגר"א מוילנא זצ"ל. סוד ה' מוזכר בתנ"ך בהקשר שלושה בלבד - יראים, ישרים, נביאים. (תהילים כה/ז) "סוד ה' ליראיו", (משלי ג/לב) "ואת ישרים סודו", (עמוס ג/ז) "גלה סודו אל עבדיו הנביאים".
נכנס יין, היינו: ישרים, יראים, נביאים, יצא סוד... ("קול אליהו").

דף לח/א אדם נברא בערב שבת

לכל בריותיו אשר ברא

הגמרא בסוגייתנו מבארת, שאדם הראשון נברא בערב שבת כדי שמזונו יהא מוכן לו מיד. **זה הוא שאנו אומרים** "ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא". תחילה הכין מזון, ואחר כך ברא! ("מבוא שערים", ביאור לברה"מ").

דף לט/א מאזני צדק אבני צדק

מה יעשה השועל

בגמרא נזכרים שלושה ממשליו של רבי מאיר. אחד מהם מספר על שועל שהוריד בערמתו את הזאב לשאול תחתיו. השועל ירד בתוך דלי לבאר מים ולזאב שניצב על שפת הבאר הראה השועל את השתקפות הלבנה כאילו היא חתיכת גבינה משובחת והזמינו להנות מן הסעודה. אכן, הזאב התפתה, נכנס לדלי השני ובכך העלה את השועל מן הבאר, והזאב נותר בתחתית הבאר עם דמות הלבנה...
השועל, ערמומי הוא. האם לא עלה על דעתו, כי יתכן שהזאב יסרב להכנס איתו לדלי השני ואז יוותר השועל במעמקי הבור לנצח? מסביר המהרש"א, שהשועל חשב גם על אפשרות זו, והכין תוכנית חילוץ מקורית. בה הוא הטיל אבן, הכבידה ממשקל גופו, לכל אחד מן הדליים. לו היה הזאב מסרב לרדת לבאר, היה השועל משליך את האבן שלצידו, והאבן הכבידה שבדלי השני היתה גורמת לדלי העליון לשקוע אל תוך הבור ולהרים אותו אל על...

דף לט/א אבות יאכלו בוסר ושני בנים תקהינה

מדוע הבן סובל...

בגמרא נאמר, כי רבי מאיר היה דורש "משלי שועלים", ואחד מהם נסוב על הפסוק (יחזקאל יח/ב) "אבות יאכלו בוסר ושני הבנים תקהינה". ברש"י מובא נוסח אחד של אותו משל, אך בתשובות הגאונים מובא בשם רב האי גאון נוסח שונה מעט:

מעשה בשועל שבא אריה לאוכלו. אמר לו השועל: מה לך אצל כחוש כמוני, בא ואראך אדם בעל בשר, ממנו תאכל תשבע ותותיר. אמר לו האריה: מתיירא אנוכי שאענש. ענה השועל: לא אתה תענש ולא בנך, כי אם בן בנך; עתה תאכל ועד אז יעבור זמן רב... נתפתה הארי וזינק לעבר אותו אדם, אלא שבזמן נסתר היה בינו ובין האדם - והאריה נפל לתוכו מבלי יכולת לצאת.

בא השועל, עמד על שפת הבור והציץ פנימה. אמר לו האריה: הלא אמרת כי רק נכדי יענש ולא אני? ענה השועל: אמת, נענש אתה עתה לא עבור מעשה זה, אלא עבור מעשה דומה שעשה סבך... זהו, איפוא, ביאור הפסוק (שמות לד/ז) "פוקד עון אבות על בנים" - כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. מדוע אשמים הם בעון אבותיהם? - כי עוברים הם באותן עבירות, אף כי יודעים הם שבניהם יענשו עליהן. מידה כנגד מידה נענשים הם בעון אבותיהם... ("פרדס יוסף").

סדוקה של יהודי, משום שאין דרכם של הגויים לנסך באופן זה ("מראה הפנים" שם). יש שהצביעו על קולות אחרות שנאמרו ביין נסך שאליהן כיוון רבי יהודה בדבריו אלו (עיי' שו"ת מהרש"ל סי' ע"ו). ברם, עדיין יש להבין מדוע הצמיד הירושלמי הלכה זו להלכות דיינים.

חלק ממפרשי הירושלמי כותבים כי הירושלמי הצמיד הלכות אלו זו לזו, מאחר שבשתייהן מקל רבי יהודה, היינו, בדיני ממונות הוא מקל שממזר רשאי לדון, ובדיני יין נסך הוא מקל, כאמור ("פני משה", "מראה הפנים". ע"ע בשו"ת הרא"ש כלל י"ט, ובתשובות "צמח צדק" כלל קט"ז). להלן נציין שני פתרונות מעניינים לתמיהה עצומה זו.

הגאון רבי חנוך ארנטרוי זצ"ל, אב"ד מינכן, מבאר בספרו ("עיונים בדברי חז"ל ובלשונם"), שהפסוק "לא תטה משפט אבינך" העוסק בהלכות דיינים, משמש לרב יהודה **כתזכורת** להלכות יין נסך. שכן, חבית מסוג מסויים מכונה "אובין" (עיי' תוספתא במסכת כלים ב"ק (צוקרמאנדל) פ"ב הל' ב'), ואומר רבי יהודה, שאין לאסור חבית יין, הנקראת "אובין" שתוקנה על ידי נגר נכרי, ודבר זה רמוז בפסוק "לא תטה", לחומרה, את "משפט אבינך" - את דינה של חבית זו...

פתרון מבריק מזה אנו מוצאים בספרו של הגאון רבי ראובן מרגליות זצ"ל ("מחקרים בדרכי התלמוד וחידותיו" סי' ז'). לדבריו, רבי יהודה המובא בירושלמי, הוא אותו "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים", המוזכר בהגדה של פסח, שנתן סימנים לזכירת עשר מכות מצרים - דצ"ך, עד"ש באח"ב. אמור מעתה, רבי יהודה כלל לא התכוון לדיני יין נסך, אלא בא לתת סימנים להלכות דיינים! היינו, לקולות הנהוגות בבתי דין הדנים בדיני ממונות לעומת בתי דין הדנים בדיני נפשות. שהנה, המילים **יין נסך** ראשי תיבות: יום - דיני נפשות גומרים ביום בלבד. יום - בדיני נפשות אין פוסקים את הדין באותו יום שבו החלו לדון, אלא אם כן רוצים לזכות את הנאשם. נכרי - מי שהיה נכרי פסול לשמש כדיין בדיני נפשות אף אם התגייר. נזדקן הדין (עיי' מב/א). סריס - פסול לשמש כדיין בדיני נפשות. כ' שנה - פחות מכן כ' שנה שלא הביא ב' שערות אינו דן בדיני נפשות. בכל ההלכות הללו, אין מדקדקין בדיני ממונות, כי אם בדיני נפשות... (עיי' בירושלמי סנהדרין פ"ד הל' ז' י"א הבדלים בין דיני ממונות לדיני נפשות).

דף לז/ב דין ארבע מיתות לא בטלו

הצלת רוצח מעונש מוות

גמרתנו אומרת, כי אמנם בעוונותינו הרבים אין סנהדרין בימינו, אך ארבע מיתות בית דין לא בטלו מן העולם, ואדם שעבר במזיד על מצווה מן התורה שעונשה מיתה, הקב"ה ממיתו. היו שסברו (עיי' "מסגרת הזהב" על קיצור שולחן ערוך סי' כ"ו, וב"מטה אפרים" דיני קדיש בהגהות לד"ה), כי על פי המובא בסוגייתנו, לבנו של אדם שנהרג, זכות קדימה באמירת "קדיש" על פני בנו של אדם שנפטר באופן טבעי, משום שהנהרג, כנראה היה זקוק לכפרה, ולכן בנו קודם באמירת "קדיש" כדי לכפר עליו. אולם כל הפוסקים דוחים אפשרות זו על הסף, כפי שה"חתם סופר" (שו"ת יו"ד סי' של"ג) דחה את טענתם של אנשי החברה קדישא שביקשו לקבור בנפרד את הנהרגים, משום שלטענתם הם נחשבים כהרוגי בית דין. ה"חתם סופר" הבהיר להם, כי אכן, כל מי שעבר עבירה סופו להיהרג בידי שמים, אך חלילה לומר שכל מי שנהרג, הרי זה משום שעבר עבירה והוא נחשב כהרוג בית דין (וכ"כ הפרישה יו"ד סי' שמ"ה, וב"שדי חמד" מערכת אבלות סי' קס"ט).

פינוי עובר עבירות מקברו: מעשה היה ביהודי, שנשא נכרית ועבר על כל העבירות שבתורה. ביום בהיר נהרג אותו יהודי בתאונת מטוס בדרום אפריקה, ונקבר שם בבית קברות של נכרים. בני משפחתו פנו אל הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל, כדי לשמוע את חוות דעתו אודות אפשרות פינוי לקבר ישראל. בעל ה"מנחת יצחק" (שו"ת ח"ו סי' קל"ז) ציין, כי אין כל איסור על קרוביו לפנותו מקברו, וכדברי ה"חתם סופר" הנ"ל, שאין הוא נחשב כהרוג בית דין. אלא, שגם אין חובה על בני המשפחה לפעול למען כבודו, שהרי פינוי מת מקברו למקום מכובד יותר, הוא לכבודו, ואדם זה "כיון שהוא עצמו לא חס ולא חשש לכבודו בחייו גם אחרים אין אחראים לחוש לכבודו אחר מותו"!

הנער הרוצח שנידון למיתה בעוון גניבה: בעל ה"חוות יאיר" (סי' קמ"ו) נאלץ לדון בסוגייה זו מזווית שונה. לפני כשלוש מאות שנה הפכה מריבה בין נערים לתגרה אלימה, ואחד הנערים, שלא שלט בכעסו, שלף סכין ורוצח את רעהו נפש. תקופה קצרה לאחר מכן הפך הרוצח ראש לכנופיית גנבים, וכאשר הוא נלכד על ידי השלטונות הרוסיים, נחרץ דינו למיתה בעוון גניבה. בעל ה"חוות יאיר" התבקש לחוות את דעתו אם יש להפעיל שתדלנים שימלטו "תכשיט" זה מעונשו. לבסוף, נתלה הגנב והומת, אך ה"חוות יאיר" התייחס לנידון, תוך שהוא מצייין, כי דבריו אינם מכוונים להלכה.

בתשובתו הארוכה הוא מתייחס לנאמר בסוגייתנו שהקב"ה מסבב מיתה לעבריינים במזיד, ולפיכך כתב, כי כאשר רוצח מועד שרוי בסכנת חיים, אין על איש מישראל להשתדל עבורו. אולם, נער זה שרצח את חברו מתוך מריבה וכעס, עדיין בכלל "ישראל" הוא. ואמנם, לו היה נחרץ דינו למיתה בגין מעשה הרצח, ניתן היה להסתפק אם יש לחלצו ממיצר, שכן, באופן זה נראה יותר שהוא נענש משמים על רציחתו. אך, במקרה דנן, שהנער נשפט למיתה בעוון גניבה, יש להצילו, ואין לנו לקבוע שעונש זה נחשב לו כמיתת בית דין.

דף לז/ב מכנף הארץ ולא מפי הארץ

כולם קדושה לך ישלשו

אינו דומה נוסח תפילה של בני עדה זו לנוסח התפילה של בני עדה אחרת. רבים מאד הם השינויים בנוסחאות התפילה, ולהלן נתייחס לאחד מהם, הבא לידי ביטוי ב"קדושה" הנאמרת בחזרת הש"ץ.

בגמרתנו מובא, כי שירת הארץ לבוראה אינה נשמעת מפי הארץ אלא מכנף הארץ, שנאמר (ישעיהו כד/טז) "מכנף הארץ זמרת שמענו". בהקשר לכך בעלי התוספות (ד"ה "מכנף הארץ") מצטטים מהכתוב בתשובות הגאונים, שבני ארץ ישראל אינם אומרים "קדושה" אלא בשבת בלבד, שנאמר (ישעיהו ו/ב) "שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד". כל כנף אומרת שירה לפני הקב"ה באחד מימי השבוע. אולם, בהגיע היום השביעי אומרים השרפים לפני הקב"ה כי אין להם כנף נוספת לומר בה שירה והוא משיב להם, כי עדיין יש לו כנף אחת שנאמר "מכנף הארץ", היינו, שבני ישראל הנמצאים על הארץ אומרים "קדושה" בשבת. אכן, במסכת סופרים (פרק כ' הלכה ז') נאמר: "כל יום שאין בו מוסף אין בו קדוש", וה"נחלת יעקב" (שם) מציין, כי הדברים עולים בקנה אחד עם דברי בעלי התוספות, שרק בשבת, וגם ביום טוב הנקרא שבת, נהגו לומר "קדושה".

מעיון בתשובות הגאונים ובחיבוריהם עולה, כי אין הכוונה לכך שבני ארץ ישראל אמרו "קדושה" בשבת בלבד, אלא הכוונה היא ל"קדושה" הנאמרת בתפילת המוסף של שבתות וימים טובים, היינו, "נעריצך ונקדישך" לפי נוסח אשכנז ו"כתר" לפי נוסח ספרד (ראה ב"כתבי הגאונים" עמ' תקנ"ט), שבני בבל אמרוה בכל תפילה מימות השבוע, ובני ארץ ישראל אמרוה בשבתות ובימים טובים בלבד, כנהוג בימינו. אכן, לפי סידורו של רב עמרם גאון, קדושת "כתר" גם נאמרת בתפילת שחרית של כל יום מימות החול, כמנהג היהודים בני בבל בשעתם (ע"ע "נחל אשכול" על ספר האשכול לראב"ד הל' תפילה וק"ט).

כידוע, גם ב"קדושה" של ימות החול קיים הבדל בין נוסח ספרד לנוסח אשכנז. לפי נוסח ספרד יש לומר "כנועם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה", ואילו לפי נוסח אשכנז אומרים "נקדש את שמך בעולם, כשם שמקדישים אותו בשמי מרום". ההבדל בין שתי נוסחאות אלו, כותב הגאון הרוגוצ'ובי, בולט. שכן, לפי נוסח ספרד המתפלל **מקדש בעצמו את הקב"ה כפי שהמלאכים בעצמם מקדשים את שמו** - "כנועם שיח סוד שרפי קודש", ואילו לפי נוסח אשכנז המתפלל אומר **"נקדש את שמך בעולם"**, ולאחר מכן הוא מציין את הקדושה הנאמרת על ידי המלאכים - "כשם שמקדישים אותו בשמי מרום". היינו, המתפלל עצמו אינו מקדש את הקב"ה, אלא הוא מזכיר שהמלאכים, בשמי רום, מקדשים את הקב"ה.

מעתה, כותב הגאון בעל ה"צפנת פענח" (ש"ת ח"ב סי' ק"מ), דברי בעלי התוספות הנזכרים, שבני ישראל מקדשים את הקב"ה בשבת בלבד, עולים בקנה אחד עם נוסח אשכנז, המבדיל באופן בולט בין ה"קדושה" של יום חול ל"קדושה" הנאמרת בשבת. לעומת זאת, לפי נוסח ספרד, בני ישראל מקדשים בעצמם את הקב"ה הן בימות החול והן בשבת. [אמנם, גם לפי נוסח ספרד קיים חילוק שבשבת מקדשים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה, יחד, מלבד החילוק הבולט של נוסח "כתר יתנו לך"].

דף לט/ב מיעקב למד... המחנה הנשאר לפליטה
עצת התורה

בעת מלחמת העולם הראשונה, התלבטו בישיבת ראדין בשאלה גורלית, אם לברוח לשטח הכיבוש הגרמני או לשטח הכיבוש הרוסי?

ראשי הישיבה פנו אל ה"חפץ חיים" זצ"ל, שענה להם, כי עליו לעיין בדבר.

חלף יום, חלפו יומיים, ועדין לא הגיע המענה המיוחל. החפץ חיים, עדיין לא הכריע.

דחיפות העניין והצורך בקבלת תשובה מיידית גרמו לחתנו של החפץ חיים, רבי צבי הירש לוינסון זצ"ל, להטיל את גורל הגר"א. הפסוק שעלה בגורל היה: (בראשית לב/יא) "ועתה הייתי לשני מחנות". מכאן שיש לחלק את הישיבה לשתי קבוצות [כפי המסופר בסוגייתנו שכן נהג עובדיה הנביא מאותה סיבה עצמה]. כשנכנס רבי צבי הירש אל חותנו החפץ חיים לספר לו על הגורל ועל תוצאותיו, הקדימו החפץ חיים ואמר לו, כי החליט לנהוג כפי שנהג יעקב אבינו (בראשית לב/ח): "ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות".

נפעם רבי צבי הירש וסיפר לחפץ חיים כי אכן בדיוק כך הורה לו גורל הגר"א!

ענהו החפץ חיים:
- גם אני יודע לערוך את גורל הגר"א, אבל לא חפצתי להטריח את הקב"ה שוב, הן כבר נתן לנו תורה כדי ללמוד הימנה..."

סיפור זה סיפר הגרא"מ שך זצ"ל, והתפעל ממנו מאוד באומרו:

החפץ חיים היה כולו "תורה", לפיכך, עצתו היא עצת התורה, ממש כפי שהתורה מיעצת בגורל... ועוד נקודה מיוחדת יש כאן: "שלא להטריח את הקב"ה..." (מאורן של ישראל).

כמוכן מאליו, אכן השיבה חולקה לשתי קבוצות. ובראשות חלקה האחד שברח לרוסיה עמד הגר"א וסרמן הי"ד (ראה הקדמת קובץ שיעורים ח"א).

לעילוי נשמת

מרת **שושנה ברגר** ע"ה

ב"ר אברהם שייבויץ ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשע"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י משפחת **לוסטגי, קוק וקרמל** הי"ו

לעילוי נשמת

הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה

בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשל"ו

תנצב"ה

הנוצח ע"י בנה ידידנו

הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה וסרצוג** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשל"ב

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי צבי שיף** ז"ל

ב"ר יששכר דב ז"ל נלב"ע כ"א בטבת תשנ"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

כלל ישראל מתאחד עם יצירת המוכת החדשה מבית מאורות:

קטע יומי מהזוהר הקדוש עם ביאור ייחודי ותובנות מאירות לחיים

בחוספת משנה והלכה יומית

מסתופכים מדי יום בהיכלו של רשב"י זוכים לחיים מאירים **ורגל בלבנו!**

ר' איד

התנא האלוקי רשב"י קורא לך:

גדולי הדורות גילו כי הזוהר הקדוש משתמש בלשון 'תא חזי', כי בלימוד מוסרי הזוהר מתגלה האור הזוכים לחיות בנועם ה' עין בעין

להצטרפות *3764 חיילי עכשיו

מבצע השהה הדשים משיע הבית 29.90

